

Mishpat Shlomo: Judges Discretion

The Story

1. I Melachim 3:15-28

{ס} **א ג, טו** ויקץ שלמה, והנה חלום; ויבוא וירושלם ויעמד לפני ארון ברית-אדני, ויעל עלות ויעש שלמים, ויעש משתה, לכול-עבדיו. {פ}

א ג, טז אז תבאנה, שתיים נשים--אל-המלך; ותעמדנה, לפניו. **א ג, יז** ותאמר האשה האחת, בי אדני, אני והאשה הזאת, ישבת בבית אחד; ואלד עמה, בבית. **א ג, יח** ויהי ביום השלישי, ללדתי, ותלד, גם-האשה הזאת; ואנחנו נחדו, אין-זר אתנו בבית, וזלתי שתיים-אנחנו, בבית. **א ג, יט** וימת בן-האשה הזאת, לילה, אשר שכבה, עליו. **א ג, כ** ותקם בתוך הלילה ותקח את-בני מאצלי, ואמתך ישנה, ותשכיבהו, בחיקה; ואת-בנה המת, השכיבה בחיקי. **א ג, כא** ואקם בבקר להיניק את-בני, והנה-מת; ואתבונן אליו בבקר, והנה לא-היה בני אשר ילדתי. **א ג, כב** ותאמר האשה האחרת לא כי, בני החי ובגד המת, וזאת אמרת לא כי, בגד המת ובני החי; ותדברנה, לפני המלך. **א ג, כג** ויאמר המלך--זאת אמרת, זה-בני החי ובגד המת; וזאת אמרת לא כי, בגד המת ובני החי. {פ}

א ג, כד ויאמר המלך, קחו לי-חרב; ויבאו החרב, לפני המלך. **א ג, כה** ויאמר המלך, גזרו את-הילד החי לשנים; ויתנו את-החצי לאחת, ואת-החצי לאחת. **א ג, כו** ותאמר האשה אשר-בנה החי אל-המלך, כי-נכמרו רחמיה על-בנה, ותאמר בי אדני תנו-לה את-הילד החי, והמת אל-תמיתו; וזאת אמרת, גם-לי גם-לך לא יהיה-גזרו. **א ג, כז** ויען המלך ויאמר, תנו-לה את-הילד החי, והמת, לא תמיתו: היא, אמו. {ס} **א ג, כח** וישמעו כל-ישראל, את-המשפט אשר שפט המלך, ויראו, מפני המלך: כי ראו, כי-חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט.

What is going on?

2. Radak, ad loc.

היא אמו - כיון שמרחמת עליו ובדרז"ל יצתה בת קול ואמרה היא אמו:

3. Malbim, ad loc.

(כב) ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובגד המת וזאת אומרת לא כי בגד המת ובני החי. ספר הכתוב כי בדברם, אמרה הנתבעת בלשון בני החי ובגד המת, והתובעת אמרה בהפך בגד המת ובני החי, וכלל בלשון שהאדם יקדים תמיד מה שהוא העקר ויאחר את הטפל, ולפי"ז הסברא נותנת שהאשה שדקדקה להקדים בלשונה בני החי קודם, עקר מגמתה שיהיה החי בנה, והמקדמת בלשונה בגד המת עקר מגמתה שיהיה המת בן חברתה, לא שיהיה החי בנה, ומזה כבר היה יכול להבין ולהכריע מי אמ

4. Abarbanel, ad loc.

מפני זה כמו שיזכיר הכתיב אחר זה. יאחרים אמרי ששלמה כאשר שמע שהאשה האחת שכבה על בנה זהמיתו, חשב שתהיה האשה ההיא מטבע מאדים אשר יעשה מכת חרב והרג יאבדו, ולכן אמר החי לי חרב (כה) ואמר גזרו את הילד החי ובראותו שהאשה החשודה אמרה גם לי גם לך לא יהיה גזרו התאמת אצלו שהיא היתה מטבע מאדים, ולכן תהפיק בחרב ובגזרת הילד, והוא המורה שהיא המיתה את הנער בשכבה עליו, כי הדברי' כלם מיינן אחד מורים זה על זה, ומכאן התבאר אצלו מי היתה אם הילד החי וצוה לתתו לה. וכבר כתבתי

Question: Does this really take Chochma? Couldn't one of us figure this out?

למעלה בשער השני (דף ר"י ע"א) אמתת הענין הוה לדעתי, והוא ששלמה השיג אמתת הדבר הוה קודם הנסיון והבחינה הזאת, כי מהכרת פני הנשים הזונות ומפרצופיהן כשעיין בהן ואופן דבריהם כששמע אותן השיג מצפוני לבותן וירד לאמת הענין, וגל' ליושבים לפניו הענין ואמותו כפי מה שהשיג בחכמתו מפרצופי הנשים ואותות דבריהן ותנועותיהן, האמנם עשה הבחינ' ההיא בהם שהרואים היושבים ראשונה במלכות לפניו 'כירו תכמתו ויתאמתו אליהם דבריו וגזרתו וידעו שהוא עישה משפט וצדקה בזה: (כו) והנה אמרה אם הילד

An Extra Wrinkle in the Story:

5. Meiri, Yevamos 17b

והוא הענין שנאמר בהגדה על אותן שתיים נשים זונות שבאו לדין לפני שלמה שהרי כשצוה שלמה לגזור את הילד החי והשיבה האחת תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתוהו היה ראוי לאחרת להשיב את שלי היא נותנת לי וכשאמרה גם לי גם לך ג' סכלות היה ופתיות שלה ומה היה מכיר שלמה בדבר זה ומה תועלת היה רואה לה בדבריה אלא ששתי נשים אלו כלה וחמותה היו ומתו בעליהן בלא בנים אחרים אלא אלו השנים ומת ילד זה של הכלה וכל שמת תוך שלשים נדון כנפל והרי היא זקוקה ליבום וכשמצאה עצמה צריכה להמתין לאותו ולד של חמותה ותתעגן י"ג שנים החליפה חי במת כדי לומר שבנה הוא ותפטר משני צדדין שהרי תאמר שיש לה בן ואין לה יבם וכשאמר שלמה גזרו את הילד החי שמחה מפני שנח היה לה בכך כדי לינשא בהיתר והרגיש שלמה בענין זה והשאירו לחמותה:

How Can a Judge Make a Judgment Based on Umdena?

6. Responsa Radvaz, Chelek 3:634(Elef 59 in some versions)

וא"ת הא קייל"ן כמ"ד לא מפקינן ממונא מחזקתיה אלא בעדים וראיה ואפילו באומדנא דמוכח כההיא דגמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו ואפילו לבת קול מ"מ הא אמרינן לא בשמים היא. **וי"ל** דכיון דאמרה האשה גם לי גם לך לא יהיה גזרוו הא אפיקתיה מחזקתה ולפיכך זכתה האחרת א"נ הוראת שעה. והוי יודע שיש מי שפוסק דמפקינן ממונא באומדנא דמוכח ומ"מ מהאי עובדא ליכא הכרחה.

7. Responsa Rashba, Chelek 4: 311

שאינ בית דין מלקין, אלא אחר התראה. אלא שבכל אלו הדברים, אינם אלא בבית דין הנוהגין ע"פ התורה. הלא תראו, דוד שהרג ע"פ עצמו גר העמלקי. וכן אמרו: מכין ועונשין שלא מן הדין, ולא לעבור על דברי תורה, אלא לעשות סייג לתורה. ומעשה באחד שרכב [על] סוס בשבת, והביאוהו לב"ד, וסקלוהו. ולא שהלכה כן, אלא שהיתה השעה צריכה לכן. כדאיתא ביבמות פרק האשה רבה (צ"ע"ב). כל שכן אתם, שעיקר ההסכמה לא היתה אלא לעשות מה שיראה

בעיניכם, כמו שכתוב באגרת התקנה אשר אמרתם. וכן הדבר פשוט בינינו, ובין כל המקומות שיש תקנה ביניהם, על דברים אלו.

Difficulties in Getting to a Judgment

8. Talmud Bavli, Sanhedrin 40b

תנו רבנן: מכירים אתם אותו, נכרי הרג, ישראל הרג, התריתם בו, קיבל עליו התראה, התיר עצמו למיתה, המית בתוך כדי דיבור? העובד עבודה זרה - את מי עבד, לפעור עבד, למרקוליס עבד? ובמה עבד - בזיבוח, בקיטור, בניסוך, בהשתחואה?

9. Mishna, Makkos 7b

סנהדרין ההורגת אחד בשבוע - נקראת חובלנית; רבי אליעזר בן עזריה אומר: אחד לשבעים שנה. רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים: אילו היינו בסנהדרין - לא נהרג אדם מעולם; רשב"ג אומר: אף הן מרבין שופכי דמים בישראל.

10. Talmud Bavli, ad loc.

רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים: אילו היינו וכו'. היכי הווי עבדי? רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו: ראיתם טריפה הרג? שלם הרג? אמר רב אשי: אם תמצא לומר שלם הוה, דלמא במקום סייף נקב הוה. בבוועל את הערוה היכי הווי עבדי? אביי ורבא דאמרי תרוייהו: ראיתם כמכחול בשפופרת? ורבנן היכי דיינו? כשמואל, דאמר שמואל: במנאפיים, משיראו כמנאפיים. הדרן עלך כיצד העידים.

The Function of Beis Din

11. Devarim 16:18

טז, יח שפטים וְשֹׁטְרִים, תִּתֶּן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ, אֲשֶׁר יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, לְשֹׁבְטֶיךָ; וְשֹׁפְטוּ אֶת-הָעָם, מִשְׁפַּט-צֶדֶק.

12. Mishna, Middos 5:4

לשכת הגזית שם היתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה

13. Talmud Bavli, Avodah Zarah 8b

אמר להו: מאה ושמונים שנה קודם שנחרב הבית - פשטה מלכות הרשעה על ישראל, פ' שנה עד לא חרב הבית - גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית, מ' שנה עד לא חרב הבית - גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות... לא תימא דיני קנסות, אלא שלא דנו דיני נפשות. מ"ט? כיון דחזו דנפישו להו רוצחין ולא יכלי למידן, אמרו: מוטב נגלי ממקום למקום כי היכי דלא ליחייבו, דכתיב: +דברים יז+ ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא, מלמד שהמקום גורם.

14. Talmud Bavli, Sandhedrin 7a

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל דין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל, שנאמר +תהלים פ"ב+ אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט. וכל דין שאינו דן דין אמת לאמיתו - גורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר +תהלים י"ב+ משד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה' וגו'.

15. Talmud Bavli, Shabbos 10a

רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי בדינא כולי יומא, הוה קא חליש לבייהו. תנא להו רב חייא בר רב מדפתי: +שמות יח+ ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב, וכי תעלה על דעתך שמשעה יושב ודן כל היום כלו? תורתו מתי נעשית? אלא לומר לך כל דין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת - מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. כתיב הכא ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב, וכתוב התם +בראשית א+ ויהי ערב ויהי בקר יום אחד.

16. Devarim 17:18-20

יז, יח וְהָיָה כְשִׁבְתוֹ, עַל כֶּסֶף מִמְלַכְתּוֹ--וְנָתַב לּוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַל-סֵפֶר, מִלְּפָנָי, הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם. **יז, יט** וְהָיְתָה עִמּוֹ, וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיָּו--לְמַעַן יִלְמַד, לְיִרְאַה אֶת-יְהוָה אֱלֹהָיו, לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה, לְעִשְׂתָם. **יז, כ** לְבַלְתִּי רוּם-לָבֹו מֵאֲחֵיו, וְלְבַלְתִּי סוּר מִן-הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל--לְמַעַן יִצְרִיךְ יָמִים עַל-מִמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו, בְּקִרְבֵי יִשְׂרָאֵל. {ס}

17. Drashos HaRan, 11

אבל בעיני פשט הכתוב כך הוא. ידוע הוא כי המין האנושי צריך לשופט שישפוט בין פרטיו, שאם לא כן איש את רעהו חיים בלעו, ויהיה העולם נשחת. וכל אומה צריכה לזה ישוב מדיני, עד שאמר החכם שכת הלסטים הסכימו ביניהם היושר. וישראל צריכה זה כיתר האומות. ומלבד זה צריכה אליהם עוד לסיבה אחרת, והוא להעמיד חוקי התורה על תלם, (ולהעמיד) [ולהעניש] חייבי מלקיות וחייבי מיתות בית דין העוברים על חוקי התורה, עם היות שאין באותה עבירה הפסד ישוב מדיני כלל. ואין ספק כי בכל אחד מהצדדים יזדמנו שני ענינים, האחד יחייב להעניש איזה איש כפי משפט אמיתי, והשני שאין ראוי להענישו כפי משפט צודק אמיתי, אבל יחוייב להענישו כפי תיקון סדר מדיני וכפי צורך השעה. והשם יתברך ייחד כל אחד מהענינים האלו לכת מיוחדת, וצוה שיתמנו השופטים לשפוט המשפט הצודק האמיתי, והוא אמרו ושפטו את העם משפט צדק, כלומר בא לבאר השופטים האלה לאיזה דבר יתמנו, ובמה כוחם גדול. ואמר שתכלית מינויים הוא כדי לשפוט את העם במשפט צדק אמיתי בעצמו, ואין יכלתם עובר ביותר מזה. ומפני שהסידור המדיני לא ישלם בזה לבדו, השלים האל תיקונו במצות המלך.

18. Talmud Bavli, Sanhedrin 46a

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף מו עמוד א

: שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה, ולא לעבור על דברי תורה, אלא כדי לעשות סייג לתורה. ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים. והביאוהו לבית דין וסקלוהו. לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך. שוב מעשה באדם אחד שהטיח את אשתו תחת התאנה, והביאוהו לבית דין והלקוהו, לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך.

19. Drashos HaRan, 11

שזה ההבדל בין השופט והמלך, שהשופט משועבד יותר למשפטי התורה מהמלך. ומפני זה הזהיר המלך וצוהו שיהא לו ספר תורה שני ויביא עמו, וזהו אמרו (דברים יז יח - כ) והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו' והיתה עמו וגו' לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה, כלומר שמתוך שהמלך רואה שאינו משועבד למשפטי התורה כמו השופט, צריך אזהרה מרובה לבלתי יסור מן המצוה ימין ושמאל, ולבלתי רום לבבו מאחיו, כפי היכולת הגדול שנתן לו השם יתברך. אבל בשופט לא הוצרך לכל אלו האזהרות, מפני שיכלתו מוגבל כפי משפט התורה, באמרו ושפטו את העם משפט צדק. והזהירו, שהמשפט ההוא לא יטהו בשום פנים, באמרו (שם טז יט) לא תטה משפט.

20. Talmud Bavli, Rosh Hashana 21b

בקש קהלת למצא דברי חפץ - בקש קהלת לדון דינין שבלב, שלא בעדים ושלא בהתראה, יצתה בת קול ואמרה לו: וכתוב ישר דברי אמת - +דברים יז+ על פי שנים עדים וגו'.